bantia. Equos præſtantes Friſia mittunt & Hollandia Borealis. Lanæ hujus regionis duriores paulo ſunt Hiſpanicis & Anglicis, quod ex pratorum paſcuorumq; humiditate fieri exiſtimant. Non generatur hic ſal, ſed nitidior redditur, non alumen, non ſulphur. Nec fodinas habet alicujus momenti. Fontes rari & non niſi in montoſis locis. Lacus, ſtagna, paludes non tantum ad aquarum uſum, ſed & ad piſcium capturam valde frequentes, potiſſimum in Hollandia.

Fluvii. Fluminibus irrigatur Germania inferior præſtantiſſimis. Præcipua ſunt Rhenus, Moſa, Scaldis & Amiſia. Minora, Moſella, Iſala, Liſa, Aa, Dola, Deſa, Demera, Vidrus, Scarpa & alia permulta. Rhenus gemino fonte ex monte Adula, quem hodie S. Gothardi appellant, profluit, ac ad Orientem Solem contendens, quarta ſupra Curiam Epiſcopalem urbem leuca alveum geminum conjungit, ac unico hic vocabulo contentus ſtatim fit navigabilis. Inde vero ad ſiniſtram flectens in arcum ſe contorquet & veluti ſemilunam atque hoc modo inter altiſſimos montes per ampliſſimam quandam vallem verſus Septentrionem deſcendens, in vaſtum illum Coſtantienſem ſeu Brigantinum & hinc rurſus in Cellenſem lacum effunditur. de quo alibi latius non ſolum diximus, ſed ejus curſum à capite uſque ad calcem deſcripſimus.

Moſa ex monte Vogeſo profluit, quẽ Vademontium hodie nuncupant, in finibus Lingonum, non longe ab Araris atque Matronæ fontibus prætervectus fanum S. Theobaldi incipit navigiorum eſſe patiens. Inde Verdunum tranſit & ab eo in Cæciam vergens Moſonem & Maſerjacum, vulgo *Maſieres* pergit, unde rurſus ad Septentrionem deflectens, luſtrat Carolomontium, Bovinas, Dinantum, Namurcum, ubi recepto Sabi jam major atq; ſuperbior ad Aquilonem convertitur & Hujum ingreſſus Leodicum & Trajectum (ad Moſam) perfluit, atque hoc modo Brabantiam à Clivia Gelriaque diſpeſcens, Stochemium, Maſacum, Ruremundam & hinc Venlonam ſe confert. Ubi ad Occidentem converſus & aliquot milliaria progreſſus Cuyquio, Gravia, Raveſteinio & Meya luſtratis ad Herverdiam Vahali ſe miſcet, rurſuſque ab illo diſjunctus prope arcem Loveſteinium denuo illi ſociatur, & adſcito mox nomine Mervæ, amplo ſinu fertur Dordracum, quod prætergreſſus rurſus Moſæ nomen apud Iſelmundam adſciſcit & laxior factus Maëſlandiam Brielamque inter, magna rapiditate in Oceanum excurrit.

Naſcitur *Scaldis* in Picardia, tractu Veromanduorum, juxta *Beaurevoir*, in vicinia Caſtelletti, ex eodem, quo Somona & Sabis, flumine originem trahens. Cameracum primo, mox Valentianas attingit, ubi navigabilis fieri incipit. Inde Condatum, & recepto mox fluvio Scarpa Fanum S. Amandi alluit. Unde ad Septentrionem flexo curſum Tornacum interſecat, hinc Aldenardam & hinc Gandavum, ubi recepto Livia ſimul & Liſa fluviis. Teneramundam ingreditur & recepto hic Tenera ſiniſtro cornu prætervehitur Rupelmundam, moxque auctior factus magnificam Splendidamque Antverpiam, qua in longum oræ ejus adjacet, lambit. Quam prætervectus alluenſque arcus hinc in Flandriæ; illinc in Brabantiæ ripa exſtructas in duos ſe amnes, facto divergio, dividit, quorum alter aſſumpto *Hontæ* nomine, inter Flandriæ Sluſam & Walachriam Zelandiæ inſulam in Oceanum excurrit: alter ad Septentrionem deflectens & Bergozomium eminus prætерlapſus Zelandiæ inſulas variis veluti brachiis interſtinguit, & in Orientalem partem *Beooſterſcheld* dictam, & Occidentalẽ *Beweſterſcheld*, partitur, interquas ad Oceanum porro contendens, amiſſo inter Schaldiam & Walachriã nomine, eidem ſe miſcet.

Amaſis primordia ſua ex Weſtphalia arceſſit circa pagum, cui nomen eſt Viedeburgum, & in Caurum ſtatim contendens, prætерlabitur Varendorpiũ. Hinc Monaſterio urbi factus vicinior Greviam, Rhenam, Elbergam & Lingam, Meppam, Heſſopium, Haram, Langiũ, Berſelium, Scarpenbergam, Reidam, Bachbantium, Metelinum aliaq; loca prætervectus, Iemercum tandem allabitur, locum clade Comitis Lodovici Naſſovij celebratum, unde ad Occaſum converſus magnum efficit lacum, ad cujus dexteram ſitum eſt oppidum Embda, ſupra quod immenſo ore in Oceanum Septentrionalem effunditur. *Moſella* (ut etiam de minoribus fluviis dicam) haud procul Baſilea oritur, inter omnes Vogeſum, & Novi Caſtri, Lotharingiam interſecans Metim adit, inde permeans Luceburgenſem regionem, Theonvillam, luſtrat donec Treveros prætervectus, tandemq; amplior violentiorque factus ad Confluentes, *Coblents* vocant Rheno ſe abdit. *Iſala* in confiniis Cliviæ ortus, prope Duyſburgum foſſam Druſianam recipit, & porro Zutphaniam, Daventriam & Campas alluens in lacum Flevum excurrit. *Liſa* in Arteſia naſcitur ad Liſburgum pagum, cui nomen ſuum impertit, haud procul à Terovana & Ariam oppidum prætериens, Armenterium, Viroviacum & Menenum alluit, hinc Cortracum fere medium ſcindit, & Deinſam prætерlapſus Gandavum ingreditur, ubi in Scaldim effunditur, vario laudabilium piſcium genere nobilis. *Aa* naſcitur in finibus Morinorum & Fanum S. Audomari alluens Gravelingam contendit, ubi in Oceanum intrat. *Dola* Lovanium & Mechliniam irrigat, tandemque in Scaldim exit. *Deſa* in terra Leodicenſi ortus Buſcumducis adit, inde Moſæ permiſcetur. *Demera* prope Tungros ortus, Bilſam & Haſſelam tranſit, & deinceps Dieſthemium, Sichemium & Aroſchotum pervagatus Dolæ ſe permiſcet. *Vidrus*, Belgice *de Vecht* dictus, naſcitur in Weſtphalia & interfluit Comitatum Benthemienſem, Hardenbergam, Ommam, & tandem Haſſelium alluens in Flevum excurrit. *Scarpa* duplici fonte in Arteſia ortus, utrumque torrentem mox permiſcens integer Atrebatum pervenit, longoq; mox curſu Duacum aliaſque urbes adiens Scaldi abſorbetur.

Habet prætерea hæc Regio ſylvas & nemora. *Arduennã* ſilvam hic ſtatuit C. Cæſar, quam idem tradidit à Rheno fluvio per fines Treverorum ad Nervios & initiũ Rhemorum pertinere, & millibus paſſuum amplius ccccc, patere in longitudinem, attingere Menapios, Eburones. Advaticos uſque ad Scaldim. Hæc noſtro tempore multo eſt minor, neque 90 milliaria exſuperat. Sunt & aliæ, Mormautium in Hannonia, Sylva D. Amandi & Fagniacenſis ibidem: Sogniacenſis in Brabantia: Niepa & Nonna in Flandria, *Septem Saltus*, *Seven Wolden* in Friſia: Oceanus Hollandiæ, Flandriæ, Friſiæ latus verberat, reliquiſque provinciis navigationes commodas præbet. Magna ejus hic eſt vis, ubi ventis tempeſtatibuſque concitatus terris incubat, & quidem tanta, ut agros, campoſque, pagos urbeſque mergat. Exemplo ſunt non ſolum Zelandiæ aliquot tractus mari abſorpti, ſed & Hollandiæ Dordracum ac Gertrudis-bergam inter, & annuæ fere ejus in Friſia irruptiones inundationeſque, adverſus quas tantum incolarum profectum eſt induſtria, laboribuſque aggeres illi obiicientium, ut niſi inſolitæ ac ſupra modũ horrendæ tempeſtates ſuperveniant, conſpirantibus inter ſe Cauro, ac immenſo maris æſtu, vix damnum ullum metui poſſit.

Sylvarum utilitas. Scatent vero hæ omnes ſylvæ variorum in uſum venationis generum feris, quales nimirum cervi, damæ, capreoli, apri, lepores, cuniculi, taxi: quin & glires quoque & erinacei, quorum omnium carnes ſuaves quidem & delicatæ, Italicis tamen, præſertim quod lepores attinet, cedunt. Neque deſunt prætерea lupi, vulpes, muſtelæ, ſed è contra adſunt & canes, grandes illi quidem, ac præferoces, & cum noxiis illis feris pellendis, tum & in reliquos venatorum uſus perutiles, quorum optimi tamen ex Anglia nobis ſuppetunt. Eſt autem & peculiare quoddam hic canum ſagacium genus, quos Itali nominant *Sagugos*, ea indole & virtute, ut operæ pretium ſit eos attingere: maxime cum & Silius Italicus, inſignis jam inde ab Neronis ævo poeta, æorum cum laude quidem

GOTTFRIED WILHELM LEIBNIZ BIBLIOTHEK
NIEDERSÄCHSISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Signatur: CIM 7 8111:2, [13] - -
PUBLIC DOMAIN